

دانشگاه تهران

پیگیری ایشان، علی اصغر حکمت، محمود حسابی و دیگران، سرانجام دانشگاه تهران در هشتم خرداد ماه ۱۳۱۳ به تصویب مجلس شورای ملی رسید.

مهدی خزعلی هنگام بازگویی خاطره دیدارش با محمود حسابی، به نقل از وی می‌نویسد:

جهت تاسیس دانشگاه تهران با وساطت یکی از دوستان وقت ملاقاتی از وزیر معارف وقت گرفتم، پس از توضیح طرح، وزیر معارف از من پرسید: «دانشگاه بسازید که چه بشود؟» من عرض کردم: «دکتر و مهندس‌ها که برای تحصیل به فرنگ می‌روند را در مملکت خودمان تربیت کنیم» و او پاسخ داد: «تربیت دکتر و مهندس برای ما صد سال زود است!» متاثر از کوتاه فکری وزیر معارف از دفتر وزیر خارج شدم. دوستی که آزرده‌گی مرا دید برای تسلی خاطر گفت: من می‌توانم از رضا شاه برایت وقت ملاقات بگیرم. وقت ملاقات با رضا شاه تعیین شد. برای او طرح تاسیس دانشگاه تهران را شرح دادم و شاه پرسید: «که چه شود؟» عرض کردم: به جای آن که جوانان ما به فرنگ بروند، در مملکت خودمان دکتر و مهندس آموزش دهیم و رضا شاه باز پرسید: «که چه شود؟» عرض کردم: «این جاده‌ها و راه‌آهن را که آلمان‌ها می‌سازند، مهندسین خودمان بسازند و...» شاه بسیار استقبال کرد و گفت: بروید طرح‌تان را بنویسید، به مجلس می‌گویم رای بدهد! و من از همان شب شروع به نگارش طرح دانشگاه کردم. فردای آن روز از دربار به در خانه‌ام آمدم، تعجب کردم که با من چه کار دارند؛ دیدم یکصد هزار تومان پول فرستاده‌اند که اعلیحضرت فرموده‌اند کارتان را شروع کنید و طرح‌تان را نیز بنویسید. این همان مبلغ خرید زمین دانشگاه تهران بود و کار ساخت و ساز همزمان با نوشتن طرح آغاز شد.^[4]

مختصات: 35.7038° شرقی / $51^{\circ}23'42''$ شمالی 35.7038° شمالی 51.3950° شرقی

دانشگاه تهران بزرگ‌ترین مرکز آموزش عالی در ایران که در سال ۱۳۱۳ هجری شمسی با حمایت رضاشاه پهلوی تأسیس شد. در حال حاضر محمود نیلی احمدآبادی سرپرستی این دانشگاه را به عهده دارد. دانشگاه تهران هم اکنون دارای ۲۵ دانشکده، ۹ پردیس و ۱۱ مرکز پژوهشی است و از استادان مجرب ایرانی در بیشتر رشته‌ها بهره می‌گیرد. این دانشگاه با داشتن ۳۲ هزار دانشجو یکی از بزرگ‌ترین دانشگاه‌های خاورمیانه می‌باشد.

۱ پیشینه

مراسم گشایش مدرسه طب دانشگاه تهران در حضور رضا شاه

نوشتار اصلی: تاریخچه دانشگاه تهران

ضیاء موحد در مصاحبه‌ای ادعای نقش محمود حسابی در تاسیس دانشگاه تهران را کذب محض می‌داند.^[5]

این موسسه با ادغام کردن دارالفنون، مدرسه علوم سیاسی، مدرسه طب،^[6] مدرسه عالی فلاح و صنایع روستایی،^[6] مدرسه فلاح مظهر (اولین مدرسه کشاورزی در ایران)، مدرسه صنایع و هنر (تأسیس توسط کمال الملک)، مدرسه عالی معماری، مدرسه عالی حقوق، و چند مرکز آموزش عالی دیگر تهران دایر گشت.^[7] و در ۱۵ بهمن ماه همان سال بود که کلنگ تاسیس دانشگاه تهران توسط رضاشاه در زمینهای پردیس جلالیه تهران (در جنوب پارک لاله کنونی) به زمین زده شد و در جمعه ۲۴ اسفند رسماً دانشگاه تهران تاسیس گشت.^[8]

۱.۱ طرح و الگو

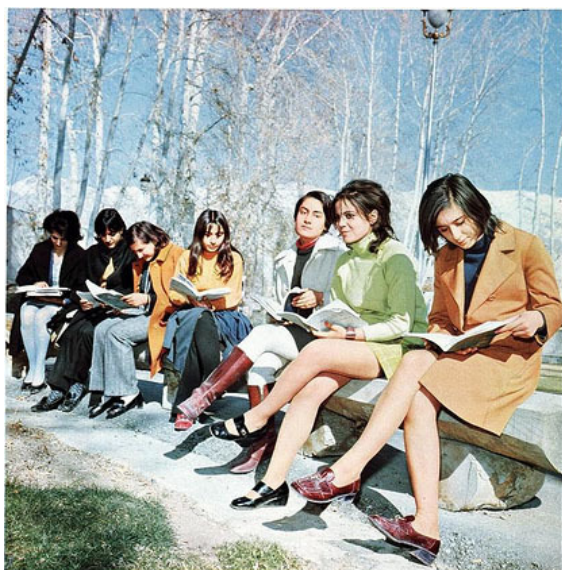
این دانشگاه بر اساس موسسات آموزش عالی فرانسه الگوبرداری شد و حتی طراحان ساختمان‌های دانشگاه تهران مهندسین فرانسوی بودند، و برنامه‌های هنرکده (دانشکده هنرهای زیبای فعلی) دقیقاً بر اساس الگوی موسسه اکول د بوزار طراحی گردید.

پردیس و بناهای این دانشگاه توسط معماران اروپایی رولاند دوبرول، ماکسیم سیرو، مارکوف، الکساندر موزر، آندره گدارد، و محسن فروغی طراحی گردید.^[9]

ظاهراً تاریخچه مدونی از روند بنیان‌گذاری و تأسیس دانشگاه تهران از طرف این نهاد انتشار نیافته و در این باره نظرهای گوناگونی از سوی اشخاص مختلفی اظهار گردیده و گفته شده است که فکر تأسیس دانشگاه تهران در سال ۱۳۰۵ خورشیدی توسط دکتر سنک نماینده مجلس نخستین بار پدیدار شد. در نامه‌ای به وزیر معارف درباره اقدام به تأسیس دانشگاه، محمد تدین پاسخ داد:

راجع به اونیورسیتیه که آن را می‌توانیم دارالعلوم بگوئیم کمال علاقه را دارم و مشغول تهیه لوازم مقدمات آن هستم. نظر من این است که در یک فضای وسیعی که شاید ۸۰ تا ۱۰۰ هزار ذرع مربع وسعت داشته باشد، بنایی ساخته شود که شعب علوم و فنون در آنجا تاسیس گردد.^[2]

وزیر دربار وقت، عبدالحسین تیمورتاش، از طرف رضا شاه، عیسی صدیق (صدیق اعلم) را مامور کرد تا در سال ۱۳۱۰ خورشیدی به ایالات متحده آمریکا سفر کرده و پس از مطالعه در «تاسیسات علمی دنیای جدید»، طرحی برای تاسیس دانشگاه در کشور به دولت تقدیم نماید.^[3] طرح صدیق مورد قبول کفالت وزارت معارف وقت، علی اصغر حکمت، قرار گرفت و سرانجام با

دانشگاه تهران در سال ۱۳۵۲ خورشیدی.

۲ سامانه کتابخانه دانشگاه

در سال ۱۹۷۱ ساختمان جدید کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران با طراحی عبدالعزیز فرمانفرمایان گشوده شد که امروزه حاوی ۷۰۰٬۰۰۰ جلد کتاب و ۱۸۰۰ نشریه از سراسر جهان می‌باشد. هر دانشکده به طور جداگانه و همچنین اکثر گروه‌ها دارای کتابخانه تخصصی می‌باشند.

• سایت کتابخانه دانشگاه تهران: <http://dlib.ut.ac.ir>

۳ سامانه نشر مجلات علمی دانشگاه تهران

دانشگاه تهران در حال حاضر، دارای ۱۳۷ نشریه تخصصی است که ۸۶ نشریه دارای رتبه علمی - پژوهشی از دبیرخانه کمیسیون نشریات علمی کشور می‌باشند. این نشریات به صورت فصلنامه و یا دوفصلنامه منتشر می‌شوند. ویراستاری ادبی و صفحه آرایی مقالات و همچنین انتشار نشریات به صورت نسخه‌های الکترونیکی و چاپی در انتشارات دانشگاه تهران صورت می‌گیرد.

• سامانه نشر مجلات علمی دانشگاه تهران: <http://journals.ut.ac.ir>

• فهرست نشریات دارای اعتبار وزارت علوم، تحقیقات و فناوری: <http://journals.msrt.ir>

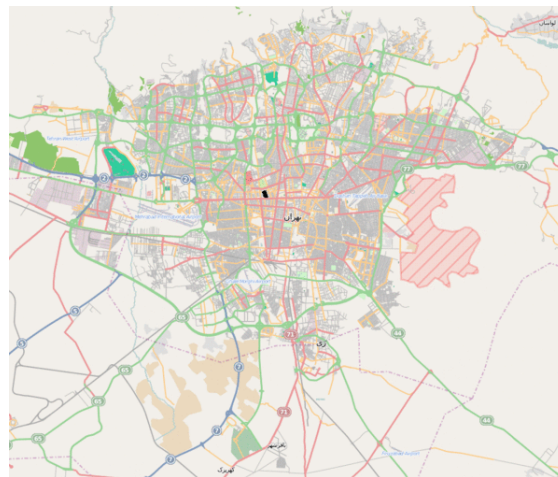
۴ جایگاه دانشگاه در رتبه بندی‌های معتبر بین‌المللی

جداول زیر حاوی رتبه دانشگاه تهران در معتبرترین رتبه بندی‌های بین‌المللی از سال ۲۰۰۷ میلادی هستند.^{[15][16][17]}

همچنین دانشگاه تهران (بدون احتساب دانشگاه علوم پزشکی) در سال ۲۰۰۹ در رتبه‌بندی SCImago (که بر اساس تعداد مقالات علمی موسسات تحقیقاتی دولتی و آموزش عالی کشورهای مختلف موجود در دیتابیس Scopus از انتشارات Elsevier بدست آمده‌است) در رتبه ۳۰۸

۲.۱ توسعه

در اواخر دهه ۱۹۴۰ میلادی ساختار درسی و پژوهشی دانشگاه تهران رفته رفته به سمت الگوبرداری از سیستم دانشگاه‌های آمریکایی شروع به حرکت نمود.^[10] بطور نمونه دانشکده کشاورزی این دانشگاه به کمک دانشگاه یوتا توسعه و گسترش یافت.

موقعیت دانشگاه تهران در نقشه تهران به رنگ سیاه

اما نمونه‌های دیگری نیز می‌توان بر شمرد: در سال ۱۹۵۴ موسسه علوم اداری دانشگاه (دانشکده مدیریت کنونی^[11]) به کمک دانشگاه کالیفرنیا جنوبی و به ریاست هری مارلو از این دانشگاه آغاز به ارائه مدارج دکترا نمود. در سال ۱۹۵۸ موسسه روزنامه نگاری دانشگاه تهران به کمک دانشگاه ویرجینیا و جیمز ولارد آغاز به کار نمود؛ و دانشگاه جانز هاپکینز آمریکا بود که در سال ۱۹۶۵ رشته دکترای بیماری‌های سلولی (cytopathology) را راه‌اندازی نمود.

دانشگاه‌های دیگر آمریکایی که مستقیماً ناظر فعالیت‌های علمی و آکادمیک دانشگاه تهران بودند عبارتند از دانشگاه ایندیانا، دانشگاه ایلینوی در اوربانا شامپاین، دانشگاه کلرادو در بولدر، دانشگاه آلاباما، و دانشگاه ایالتی کلرادو.^[12]

۳.۱ انقلاب ۱۳۵۷ ایران

پس از دو سال تعطیلی اجباری در سالهای ۱۳۵۹ تا ۱۳۶۱ به واسطه انقلاب فرهنگی ایران توسط جمهوری اسلامی و در سال ۱۳۶۴ دانشکده‌های علوم پزشکی از دانشگاه تهران رسماً به دستور بخشنامه جدید دولت جدا و مستقل گردیدند و دانشگاه علوم پزشکی تهران را تشکیل دادند.^[13]

۴.۱ نقش سیاسی

جدا از مسایل انقلاب ۱۳۵۷ دانشگاه تهران محل پدید آمدن بزرگ‌ترین شورش دانشجویی ایران در سال پس از انقلاب در تیر ۱۳۷۸ و هم چنین در اعتراضات گسترده توده‌ای بعد از انتخابات ریاست جمهوری در سال ۱۳۸۸ بود.

در بهمن ۱۳۸۶ فرهاد رهبر که دارای مدرک دکترای اقتصاد بوده و یکی از روسای سازمان مدیریت و برنامه ریزی در دولت احمدی‌نژاد بود، به ریاست دانشگاه منصوب گشت.^[14]

نوشتار اصلی: سردر دانشگاه تهران

- پردیس هنرهای زیبا
- دانشکده ادبیات و علوم انسانی
- مجموعه امیرآباد
- پردیس ۲ پردیس دانشکده‌های فنی دانشگاه تهران
- دانشکده زبان‌ها و ادبیات خارجی
- دانشکده تربیت بدنی
- مؤسسه ژئوفیزیک
- دانشکده علوم و فنون نوین
- دانشکده فیزیک

• پردیس دانشکده‌های فنی (همان دانشکده فنی سابق)

• پردیس ۱ پردیس دانشکده‌های فنی دانشگاه تهران (همان ساختمان قدیمی دانشکده فنی سابق واقع در خیابان انقلاب به تاسیس ۱۳۱۳)

- دانشکده مهندسی شیمی
- دانشکده مهندسی عمران
- دانشکده علوم مهندسی

• پردیس ۲ پردیس دانشکده‌های فنی دانشگاه تهران (همان دانشکده فنی سابق در خیابان کارگر شمالی-امیرآباد)

- دانشکده مهندسی مکانیک
- دانشکده مهندسی برق و کامپیوتر
- انستیتو مهندسی نفت
- دانشکده مهندسی صنایع
- دانشکده مهندسی مواد و متالورژی
- دانشکده مهندسی معدن
- دانشکده مهندسی نقشه برداری

• پردیس ۳ پردیس دانشکده‌های فنی دانشگاه تهران (همان دانشکده فنی سابق در بخش مرکزی استان گیلان به تاسیس ۱۳۷۵)

- دانشکده فنی کاسپین
- دانشکده فنی فومن

• پردیس فارابی

- دانشکده مدیریت و حسابداری
- دانشکده حقوق
- دانشکده الهیات
- دانشکده مهندسی

• پردیس کشاورزی و منابع طبیعی

• پردیس ابوریحان

• پردیس هنرهای زیبا

• پردیس ارس دانشگاه تهران

• پردیس بین‌المللی کیش

• پردیس البرز دانشگاه تهران

سازمان مرکزی دانشگاه تهران

جهان قرار داشت (که در تمام خاورمیانه پس از چهار دانشگاه اسرائیلی در رتبه پنجم قرار داشت).^[18]

براساس جدیدترین رتبه بندی دانشگاه‌های دنیا در ژوئیه سال ۲۰۱۱ و بر اساس وب سنجی، دانشگاه تهران برترین دانشگاه ایران می‌باشد؛ دانشگاه تهران با رتبه جهانی ۷۰۸، در شاخص اندازه صفحات وب امتیاز ۵۰۲، در شاخص قابلیت مشاهده از سوی دیگران امتیاز ۹۶۱، در شاخص فایل‌های قابل دسترسی امتیاز ۷۸۸ و در شاخص میزان ارجاعات امتیاز ۳۸۴ را به دست آورده است. این در حالی است که رتبه این دانشگاه در آخرین نسخه‌ای که از رتبه بندی وبومتریک در ماه مرداد منتشر شد، ۹۳۸ اعلام شده بود.^[19]

براساس نظام رتبه‌بندی بین‌المللی دانشگاهی شانگهای، در رتبه‌بندی دانشگاه‌های جهان در سال ۲۰۱۴، دانشگاه تهران رتبه‌ای در دامنه بین ۳۰۱ تا ۴۰۰ دانشگاه برتر جهان را کسب کرد.^[20]

۵ پردیس‌ها

ساختمان کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران

• پردیس مرکزی دانشگاه تهران

• دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران

• دانشکده علوم اطلاعات و دانش شناسی

• پردیس ۱ پردیس دانشکده‌های فنی دانشگاه تهران

• پردیس علوم دانشگاه تهران

۶ دانشکده‌ها

- دانشکده اقتصاد
  - دانشکده ادبیات و علوم انسانی
  - دانشکده حقوق و علوم سیاسی
  - دانشکده فنی دانشگاه تهران (پردیس دانشکده‌های فنی دانشگاه تهران)
  - دانشکده کشاورزی
  - دانشکده زبان‌ها و ادبیات خارجی
  - دانشکده تربیت بدنی
  - دانشکده محیط زیست
  - دانشکده الهیات و معارف اسلامی
  - دانشکده جغرافیا
  - دانشکده علوم اجتماعی
  - دانشکده علوم و فنون نوین
  - دانشکده دامپزشکی
  - دانشکده زیست‌شناسی
  - دانشکده علوم تربیتی
  - دانشکده مدیریت
  - دانشکده فیزیک
  - دانشکده منابع طبیعی
  - دانشکده کارآفرینی
  - دانشکده مطالعات جهان
  - مؤسسه ژئوفیزیک
- علی‌اکبر سیاسی (۱۳۲۱-۱۳۳۳)
  - منوچهر اقبال (۱۳۳۳-۱۳۳۶)
  - احمد فرهاد معتمد (۱۳۳۶-۱۳۴۲)
  - جهان‌شاه صالح (۱۳۴۲-۱۳۴۷)
  - فضل‌الله رضا (۱۳۴۷-۱۳۴۸)
  - علی‌نقی عالیخانی (۱۳۴۸-۱۳۵۰)
  - هوشنگ نیاوندی (۱۳۵۰-۱۳۵۵)
  - احمد هوشنگ شریفی (۱۳۵۵-۱۳۵۶)
  - قاسم معتمدی (۱۳۵۶-۱۳۵۷)
  - عبدالله شیبانی (۱۳۵۷)
  - محمد ملکی (۱۳۵۷-۱۳۵۸)
  - حسن عارفی (۱۳۵۹-۱۳۶۰)
  - علی مهدی‌زاده شهری (۱۳۶۰)
  - ابوالقاسم گرجی (۱۳۶۰-۱۳۶۱)
  - عباس شیبانی (۱۳۶۱-۱۳۶۲)
  - بهمن یزدی صمدی (۱۳۶۲-۱۳۶۴)
  - محمد فرهادی (۱۳۶۴)
  - اسماعیل آوینی (۱۳۶۴)
  - حسین فروتن (۱۳۶۴-۱۳۶۷)
  - محمد رحیمیان (۱۳۶۷-۱۳۷۲)
  - غلامعلی افروز (۱۳۷۲-۱۳۷۳)
  - محمدرضا عارف (۱۳۷۳-۱۳۷۶)
  - منصور خلیلی عراقی (۱۳۷۶-۱۳۸۱)
  - رضا فرجی دانا (۱۳۸۱-۱۳۸۴)
  - عباسعلی عمید زنجانی (۱۳۸۴-۱۳۸۶)
  - فرهاد رهبر (۱۳۸۶-۱۳۹۲)
  - محمدحسین امید (۱۳۹۲-۱۳۹۳) (سرپرست)
  - محمود نیلی احمدآبادی (۱۳۹۳-تاکنون)

۷ افراد

۱.۷ رؤسا

نوشتار اصلی: فهرست رؤسایان دانشگاه تهران

تا سال ۱۳۲۱ دانشگاه تهران توسط وزیر فرهنگ مدیریت می‌شد. از آن تاریخ به بعد ریاست دانشگاه به صورت مستقل و زیر نظر وزارت فرهنگ در آمد. نام مدیران دانشگاه از ابتدا تا کنون به شرح زیر است:

- علی‌اصغر حکمت (۱۳۱۷-۱۳۱۳)
- اسماعیل مرآت (۱۳۲۰-۱۳۱۷)
- عیسی صدیق علم (۱۳۲۰)
- سید محمد تدین (۱۳۲۰)
- مصطفی عدل (۱۳۲۱-۱۳۲۰)

۲.۷ دانش‌آموختگان

نوشتار اصلی: دانش‌آموختگان دانشگاه تهران

گشایش دانشگاه تهران که با آغاز آشنایی جدی ایرانیان با مغرب‌زمین مقارن افتاده بود، این دانشگاه را به بستر اصلی ارتباط با تمدن مغرب‌زمین و علوم جدید تبدیل کرد. از آغاز فعالیت‌های آموزشی دانشگاه تهران تاکنون همواره افراد شایسته و شخصیت‌های برجسته و چهره‌های پرآوازه‌ای در آن به تحصیل پرداخته‌اند.

فهرست برخی از این دانش‌آموختگان برجسته در زیر آمده است:

- [4] ایرانیان
- [5] «ضیاء موجد: تاسیس دانشگاه تهران ربطی به دکتر حسایی ندارد». تاریخ ایرانی، آذر ۱۳۹۱.
- [6] Encyclopædia Iranica - Faculties Of The University Of Tehran
- [7] دانشنامه ایرانیکا:
- [8] آموزش و پرورش در ایران. ناصر تکمیل همایون. دفتر پژوهش‌های فرهنگی. شابک ۹۶۴-۳۷۹-۰۹۲-۴-۱۳۸۵ ص ۸۸
- [9] M. Marefat. «The Protagonists who Shaped Modern Tehran», in Ch. Adle and B. Hourcade, eds. Teheran, capitale bicentenaire, Paris and Tehran, 1۹۹۲, pp. ۱۰۶.
- [10] Encyclopædia Iranica - Faculties Of The University Of Tehran
- [11] دانشکده مدیریت دانشگاه تهران - درباره ما
- [12] Problems and Issues in Higher Education: Perspectives on Iran-United States Educational Relations and Influences. pp.8
- [13] MehrNews.com - Iran, Iranian, Nuclear, political, world, sport, Cultural, economic, SocialAndOccations news and headlines
- [14] Error
- [15] ARWU 2009
- [16] University of tehran | Top Universities
- [17] Ranking Web by Country: Top Colleges and Best Universities of Iran (Islamic Republic of)

[18] http://www.scimagoir.com/pdf/sir_2009_world_report.pdf

- [19] رتبه بندی جهانی دانشگاه‌های ایران براساس وب سنجی در ژوئیه ۲۰۱۱.
- [20] «نایج معتبرترین رتبه بندی دانشگاه‌های جهان اعلام شد/ صعود رتبه دانشگاه تهران در بین برترین‌ها». آفتاب. یازدینی‌شده در ۲۰۱۴-۰۸-۱۶.

۱۰ پیوند به بیرون

- وب‌گاه رسمی
- پارک فناوری دانشگاه تهران
- کتابخانه پردیس علوم دانشگاه تهران
- سامانه نشر مجلات علمی دانشگاه تهران
- انتشارات دانشگاه تهران
- فهرست نشریات دارای اعتبار وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

دانشکده هنرهای زیبای دانشگاه تهران

- جمشید آموزگار بیست و هشتمین نخست‌وزیر محمدرضا پهلوی
- ابوالحسن بنی‌صدر، نخستین رئیس جمهور ایران
- سید محمد خاتمی، پنجمین رئیس جمهور ایران
- حسن روحانی، هفتمین رئیس جمهور ایران
- اصغر فرهادی، اولین کارگردان ایرانی دارای جایزه اسکار
- شیرین عبادی، تنها ایرانی دارنده جایزه صلح نوبل
- محمد ابراهیم باستانی باریزی، تاریخ‌دان و نویسنده نامدار ایرانی
- سید جواد طباطبایی، از استادان بنام علوم سیاسی در ایران
- سید موسی صدر، رهبر فکری و سیاسی شیعیان لبنان و مؤسس مجلس اعلای شیعیان لبنان

۸ جستارهای وابسته

- سردر دانشگاه تهران
- دانشگاه‌های دولتی ایران
- فهرست دانشگاه‌های ایران
- فهرست نام دانشگاه‌های کشورها
- آموزش عالی در ایران
- جشنواره فیلم دانشگاه تهران
- ورزشگاه تربیت بدنی دانشگاه تهران
- پژوهشگاه دانشگاه تهران

۹ منابع

- [1] تأیید ریاست ۲۱ دانشگاه با حکم فرهادی/ نیلی رئیس دانشگاه تهران شد خبرگزاری مهر
- [2] مذاکرات دوره ششم قانون‌گذاری. تهران. مجلس شورای ملی. ۱۳۰۵.
- [3] آموزش و پرورش در ایران. ناصر تکمیل همایون. دفتر پژوهش‌های فرهنگی. شابک ۹۶۴-۳۷۹-۰۹۲-۴-۱۳۸۵ ص ۸۷-۸۸

